

8. Цымбаренко И.Б. Международно-правовые основы судебной защиты прав и свобод личности / И.Б. Цымбаренко // Государство и право. – 2001. – № 2. – С. 49-57.
9. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав та основних свобод людини 1950 р., Першого протоколу та протоколів № 2,4,7 та 11 до Конвенції» // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 40. – Ст. 263.
10. Осетинський А. Сучасні проблеми реформування системи правосуддя у контексті адаптації до європейських стандартів / А. Осетинський // Право України. – 2008. – № 4. – С. 7.
11. Карпачова Н. Міжнародні стандарти у галузі прав і свобод людини та проблеми їх реалізації в Україні / Н. Карпачова // Право України. – 2009. – № 4. – С. 4-21; Климович О. Система національних засобів захисту прав людини (в контексті положень Конвенції про захист прав і основних свобод людини) / О. Климович // Право України. – 2001. – № 1 – С. 34-36, 49; Сіренко В. Сучасний стан реалізації основних прав і свобод людини та громадянина в Україні / В. Сіренко // Право України. – 2009. – № 4. – С. 22-28; Оніщук М. Проблеми забезпечення прав людини в Україні: від Загальної декларації прав людини – до сьогодення / М. Оніщук // Право України. – 2009. – № 4. – С. 29-35.
12. Карпачова Н. Вказ. твір. – С. 20.
13. Тацій В. Імплементация европейских стандартів у галузі прав людини – важливий напрям правової політики України / В. Тацій // Право України. – 2010. – № 10. – С. 48.
14. Тацій В. Вказ. твір. – С. 51.

Попов М. М., НУ "ОЮА"

ДЕЯКІ НОТАТКИ ДО ДИСКУСІЇ ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ДЕРЖАВИ СУБ'ЄКТОМ МІЖНАРОДНОГО ЗЛОЧИНУ

Настоящая статья посвящена исследованию вопроса о возможности признания государства субъектом международного преступления. В ней автор освещает и анализирует различные научные концепции и подходы отечественных и зарубежных ученых в отношении этого вопроса. В итоге автор приходит к мнению, что признание государства субъектом преступления является некорректным, так как государство может нести ответственность только за серьезные нарушения норм международного права.

This article deals with the issue of recognition of the state as subject of international crime. Author analyses different concepts and views of national and foreign scientists concerning this question. Author concludes that it is incorrect to recognize a state as a subject of international crime, state can be responsible only for international wrongful acts.

У міжнародно-правовій доктрині спірним є питання щодо можливості визнання держави суб'єктом міжнародного злочину. Питання про державу як суб'єкта міжнародного злочину може виникати лише у випадку, коли мова йде про те діяння, яке криміналізоване саме міжнародним правом, тобто коли діяння є деліктом, що погрожує самому існуванню держав та націй, а також миру, безпеці та дружнім відносинам між народами [1, с. 143].

Історична ретроспектива проблеми можливості визнання держави суб'єктом міжнародного злочину показує, що доктринальні підходи з цього питання істотно змінювалися із плином часу. До появи категорії міжнародних злочинів панувала доктрина державного акту, у відповідності до якої діяння, які вчиняються державними органами, інкримінувалися лише державі, яка розглядалася виключним суб'єктом як самих міжнародних правопорушень, так і відповідальності за них [2, с. 58]. Найбільш активно проблема визнання держави суб'єктом міжнародного злочину почала обговорюватися після Першої світової війни. При цьому одні вчені вказували на те, що тільки держава може бути суб'єктом міжнародної кримінальної відповідальності, а інші – що суб'єктами міжнародної кримінальної відповідальності можуть бути і держава, і індивіди.

Конференція Міжпарламентського Союзу у 1925 році підтвердила положення про те, що кримінальне обвинувачення може бути пред'явлене державі у цілому. Другий Міжнародний конгрес з кримінального права у 1929 році закликав утворити міжнародний кримінальний суд, який би здійснював правосуддя стосовно фізичних осіб та держав.

У радянській доктрині міжнародного права поширеною була концепція, що міжнародний злочин держави спричиняє міжнародно-правову відповідальність держави, яка не є кримінальною, та кримінальну відповідальність індивіда [1, с. 152; 3, с. 120; 4, с. 126-127].

Концепція, що суб'єктом міжнародного злочину може бути держава, підтримується у деяких дослідженнях і зараз. Поширеною є точка зору, що суб'єктами міжнародних злочинів є держави та фізичні особи [5, с. 14]. Наприклад, В. Ф. Антипенко відмічає, що слід "вивести" державу із тіні в сфері причинності міждержавної

злочинності і надати тим самим предметності міждержавному кримінальному праву. Ця думка аргументується тим, що посадові особи, що представляють державу і реалізують її волю, що вилилась у міжнародні злочини, виражають, по суті, злочинну волю і інтереси панівного класу, еліти суспільства. "В цьому ж і міститься фактор кримінальної відповідальності держав", – зауважує В. Ф. Антипенко [6, с. 21-25].

Противники концепції визнання держави суб'єктом міжнародного злочину на її критику висували такі основні аргументи: при визнанні кримінальної відповідальності держав порушуються принципи суверенітету та суверенної рівності держав; міжнародний злочин держави є політичним, а не кримінально-правовим поняттям; ця концепція не враховує особливості держави як носія суверенної політичної влади; ряд положень щодо злочину та кримінальної відповідальності не можуть бути застосовані до держави; незрозуміло, як одне кримінальне правопорушення може тягнути кримінальну відповідальність для одних суб'єктів і не тягнути для інших; уся тяжкість наслідків злочину держави покладається не на винних, а на народ. Показовою є думка А. Н. Трайніна, який вказував, що держава не може бути осудною або неосудною, держава не може бути на лаві підсудних чи за ґратами в'язниці [7].

На думку Н. А. Зелінської, використання терміну "міжнародний злочин" для найбільш небезпечних міжнародних правопорушень держави не є коректним. Норми, які регламентують відповідальність держав, не зараховуються до міжнародного кримінального права [8]. Більше того, ці норми складають окрему галузь міжнародного права – права міжнародної відповідальності [9].

У вироку Нюрнберзького міжнародного військового трибуналу було прямо вказано, що "злочини проти міжнародного права вчиняються людьми, а не абстрактними категоріями" [10].

Крім того, показовим є те, що у 1983 році Комісія міжнародного права при розгляді теми проекту Кодексу злочинів проти миру та безпеки людства, попросила Генеральну Асамблею уточнити, чи входить держава у число суб'єктів права, до яких може бути застосована міжнародна кримінальна відповідальність, "через політичний характер цієї проблеми" [11]. У 1984 році Комісія міжнародного права вирішили обмежити проект кримінальною відповідальністю індивідів, що не перешкоджає у подальшому розгляді можливості застосування до держав поняття міжнародної кримінальної відповідальності [12].

У ч. 1 ст. 25 Римського Статуту Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р. вказано, що Суд має юрисдикцію стосовно фізичних осіб у відповідності із Статутом. Жодне положення у Статуті, що стосується індивідуальної кримінальної відповідальності, не впливає на відповідальність держав по міжнародному праву.

При вирішенні питання про можливість визнання держави суб'єктом міжнародного злочину необхідно враховувати те, що держава є соціальним утворенням і має певні ознаки, що дозволяють визначати її як самостійного суб'єкта міжнародного права (суверенітет, владний апарат, територія, населення, правова система).

Влада у державі завжди реалізується конкретними особами, які є відповідальними за здійснення внутрішніх та зовнішніх функцій держави. Держава як соціальне утворення як така не може бути злочинною, оскільки у протилежному випадку необхідно вважати злочинними не тільки державний апарат, систему законодавства, правопорядок у державі, а й усіх громадян цієї держави, оскільки населення є обов'язковою ознакою держави.

Державна влада, що уособлюється у конкретних посадових та службових особах, може бути злочинною, якщо цілі цієї влади спрямовані на порушення фундаментальних принципів міжнародного права та загально визнаних стандартів прав людини. Однак злочинність державної влади проявляється у діяннях конкретних осіб, які є її носіями.

Тим більше, держава як соціальне утворення не може вчинити злочин, тобто виконати ті дії або проявити бездіяльність, що складають об'єктивну сторону конкретного складу злочину. Подібні діяння можуть вчинити лише фізичні особи. Поширеність концепції, яка визнає державу суб'єктом міжнародного злочину, можна пояснити у тому числі і тим, що вченими характер злочинних наслідків діянь, вчинених, зокрема, під час Другої Світової війни, екстраполюються на характеристику сутності цих діянь із метою забезпечення невідворотності покарання за ці діяння.

Таким чином, держава не є і не може бути визнана суб'єктом міжнародного злочину. Суб'єктами міжнародного злочину є фізичні особи, які уособлюють державну владу і діють від імені держави.

При цьому, окремого обговорення, як уявляється, потребує концепція, що міжнародний злочин держави спричиняє міжнародно-

правову відповідальність держави, яка не є кримінальною, та кримінальну відповідальність індивіда. Ця концепція, як уявляється, є непослідовною. Неточним є твердження, що міжнародний злочин вчиняється державою [4, с. 119; 13; 14, с. 90, 15]. На вади цієї концепції вказують і намагання її прибічників поєднати той факт, що відповідальними за міжнародний злочин є і держава, і індивід. Але при цьому відповідальність індивіда є проявом політичної або міжнародної відповідальності держави. Навіщо тоді говорити про відповідальність держави, якщо вона все одно реалізується через відповідальність особи? Тим більше, як один вид юридичної або соціальної відповідальності може бути проявом іншого?

Положення щодо відповідальності держав за міжнародно-протиправні діяння (додаток до Резолюції ГА ООН 56/589 від 12 грудня 2001 р.), як вказувалося вище, не містять терміну "міжнародний злочин". Однак передбачається, що кожне міжнародно-протиправне діяння тягне за собою міжнародну відповідальність цієї держави. Тобто мова не йде про вчинення державою такого суспільно-небезпечного діяння, як злочин, а про серйозне порушення державою зобов'язання, яке випливає із імперативної норми міжнародного права. Тобто держава є суб'єктом міжнародно-протиправного діяння і несе за нього міжнародно-правову відповідальність. При цьому, незалежно від характеру діяння, конституювати його як злочин неможливо. Держава не може вчинити злочин. Саме тому відповідальність індивіда не може бути проявом відповідальності держави за міжнародний злочин. Міжнародні злочини вчиняються індивідами (в тому числі і тими, які мають повноваження діяти від імені держави), однак суб'єктом кримінальної відповідальності за міжнародним правом все одно є індивід, незалежно від того, у якому статусі він діє. Не можна стверджувати, що при вчиненні міжнародного злочину існує не-збіг суб'єкта злочину та суб'єкта відповідальності.

Саме тому слід зробити висновок про неможливість визнання держави суб'єктом, що вчиняє міжнародний злочин та суб'єктом кримінальної відповідальності за міжнародний злочин. Держава несе лише міжнародно-правову відповідальність за серйозне порушення державою зобов'язання, яке випливає із імперативної норми міжнародного права, яке не може бути визнане злочином; ці норми про міжнародно-правову відповідальність держав належать не до галузі міжнародного кримінального права, а до галузі права міжнародно-правової відповідальності. Міжнародні

злочини вчиняються індивідами, які і є суб'єктами кримінальної відповідальності за міжнародним правом, незалежно від того, у якому статусі вони діють. При цьому кримінальна відповідальність індивіда не є проявом міжнародно-правової відповідальності держави за міжнародний злочин, оскільки держава не може бути суб'єктом цього злочину.

Література:

1. Моджорян Л. А. Ответственность в международном уголовном праве // Советский ежегодник международного права. – 1970. – М. Наука, 1972. – С. 143.
2. Костенко Н. И. Субъекты международных преступлений по международному уголовному праву // Право и политика. – 2003. – № 7.
3. Галенская Л. Н. Петровский Ю. В. Ответственность физических лиц за совершение международных преступлений // Советский ежегодник международного права. 1971. – М.: Наука, 1973.
4. Куриш П. М. Международные правонарушения и ответственность государств. – Вильнюс, 1973.
5. Менжинский В. И. Проблема международной ответственности: в свете советской концепции международного права: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук / МГУ им. М. В. Ломоносова. Юридический факультет. – М., 1951. – С. 14; Иногамова-Хегай Л. В. Международное уголовное право. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003.
6. Антипенко В. Ф. Міжнародне кримінальне право і відповідальність держав // Розбудова демократичного суспільства після Нюрнберзького трибуналу: Зб. статей учасників міжнар. конф. (м. Одеса, 22-23 жовтня 2010 р.). – О.: Фенікс, 2010. – 270 с.
7. Трайнин А. Н. Защита мира и борьба с преступлениями против человечества. – М., 1956.
8. Зелінська Н. А. Міжнародно-правова концепція міжнародного злочину: автореф. дис... д-ра. юрид. наук: 12.00.11 [Електронний ресурс] / Н. А. Зелінська; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. – К., 2007. – 34 с. // <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2007/07znakmn.zip>
9. Лукашук И. И. Право международной ответственности. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – 160 с.
10. Нюрнбергский процесс. Сборник материалов. – М.: Госюриздат, 1954. – Т. 2. – С. 992.
11. Ежегодник Комиссии международного права. 1983. Т. II (часть вторая).

12. Ежегодник Комиссии международного права. 1984. Т. II (часть вторая).
13. Галенская Л. Н. Петровский Ю. В. Ответственность физических лиц за совершение международных преступлений // Советский ежегодник международного права. – 1971. – М.: Наука, 1973.
14. Фисенко И. Ответственность государств за международные преступления // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 1998. – № 3. // http://evolutio.info/index.php?option=com_content&task=view&id=155&Itemid=49
15. Кибальник А. Г. Современное международное уголовное право: Понятие, задачи и принципы / Под науч. ред. А. В. Наумова. — СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003.

Скринька Д. В., КНУ ім. Тараса Шевченка

ПРАВИЛА МИТНОЇ ОЦІНКИ ЗА ПРАВОМ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

Статья посвящена основным положениям права ВТО относительно определения таможенной стоимости товаров. В статье рассматривается, среди прочего, соотношение норм права ВТО по этому вопросу и практики трансфертного ценообразования. Указывается на сложность правил таможенной оценки и важность точного соблюдения норм права ВТО для реализации преимуществ членства в этой международной организации.

The article deals with the main provisions of WTO law on the establishment of the customs value of products. The article deals, among other things, with the correlation between WTO law rules on this issue and the transfer pricing. The article points out that the customs valuation rules are complicated and that it is important to comply strictly with WTO law rules in order to take advantage of the benefits of membership in this international organization.

За останні 15 років Світова організація торгівлі (СОТ) стала дуже помітним явищем в системі міжнародних економічних відносин. Саме створення СОТ було результатом складного переговорного процесу в рамках Генеральної угоди про тарифи і торгівлю (ГАТТ). На сьогоднішній день інституційна структура цієї міжнародної організації виконує цілу низку функцій, однією з яких є адміністрування широкого кола міжнародних угод, що регулюють різноманітні питання міжнародної торгівлі.